

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Některé aspekty rodinného závodu

§ 700 odst. 1 věta první zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále také NOZ), obsahuje definici rodinného závodu. Rodinný závod je zvláštním typem obchodního závodu. Není právnickou osobou, jeho existence se neeviduje. Je věcí, a to věcí hromadnou[1]. Že obchodní závod, potažmo rodinný, je věcí hromadnou, také vyplývá z § 1314 odst. 2 NOZ. Ten mimo jiné stanoví, že zástavní smlouva vyžaduje formu veřejné listiny, je-li zástavou obchodní závod nebo jiná věc hromadná. V § 502 NOZ je slovní spojení „obchodní závod“ pro další text NOZ nahrazeno legislativní zkratkou „závod“.

Obchodní závod[2] je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že (právní domněnka vyvratitelná důkazem opaku) obchodní závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu. Obchodní závod je věcí a to věcí hromadnou, což přímo vyplývá z § 1314 odst. 2 NOZ. Ten mimo jiné stanoví, že zástavní smlouva vyžaduje formu veřejné listiny, je-li zástavou obchodní závod nebo jiná věc hromadná. Jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů[3]. Na rozdíl od podniku tak obchodní závod tvoří i dluhy s ním související.

Pojem „obchodní závod“ nahradil pojem „podnik“, přičemž se oproti § 5 obchodního zákoníku změnila i definice. Pro účely obchodního zákoníku se podnikem rozuměl soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náležely věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patřily podnikateli a sloužily k provozování podniku nebo vzhledem k své povaze měly tomuto účelu sloužit. Nově se přepokládá, že obchodní závod tvoří věci, které zpravidla slouží k jeho provozu. Obchodní závod tvoří i další věci, pokud z vůle podnikatele slouží k provozování jeho činnosti. Naopak obchodní závod netvoří věci, které sice k jeho provozu zpravidla slouží, ale podnikatel prokáže, že fakticky k provozu obchodního závodu neslouží.

Za rodinný se považuje obchodní závod, ve kterém společně pracují manželé nebo alespoň s jedním z manželů i jejich příbuzní[4] až do třetího stupně[5] (praděda manžela, pravnuk manžela, bratr manželovi matky, dcera manželovi sestry) nebo osoby s manžely sešvagřené[6] až do druhého stupně (babička manželky, bratr manželky) a který je ve vlastnictví některé z těchto osob. Tímto je definován „rodinný závod“. Tedy se finguje, že za stanovených podmínek je obchodní závod i závodem rodinným. Je jedno, kdo z těchto osob je podnikatelem, nemusí to být zrovna některý z manželů. Švagrovství je vztah mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela. Bude tedy platit, že osoba sešvagřená s jedním manželem bude automaticky příbuzným druhého manžela. Tedy podmínka určitého rodinného vztahu mezi manželem a osobou, se kterou společně pracuje v obchodním závodě, pro existenci rodinného závodu bude splněna hned dvakrát, jak cestou švagrovství, tak i cestou příbuzenství. Potom se zdá švagrovství v definici rodinného závodu nadbytečné, protože tento rodinný poměr osob s jedním z manželů sešvagřených, bude pokrývat příbuzenství k druhému manželovi, jako rodinný poměr těsnější. Stačí totiž příbuzenství ke kterémukoliv z manželů. Není podmínkou, že spolupracující osoba musí být příbuzná právě s manželem, se kterým společně pracují, stačí příbuzenství s druhým manželem. Bez příbuzných jednoho manžela neexistují ani osoby s druhým manželem sešvagřené.

Ve druhé větě § 700 odst. 1 NOZ je definován „člen rodiny zúčastněný na provozu rodinného závodu“, kterému z tohoto členství potom vyplývají práva a povinnosti stanovené v následujících ustanoveních NOZ. Pouze na ty osoby uvedené v první větě § 700 odst. 1 NOZ, které trvale pracují pro rodinu nebo pro rodinný závod, se hledí jako na členy rodiny zúčastněné na provozu rodinného

závodu. Naroveň trvalé práci pro rodinný závod je postavena trvalá práce pro rodinu. Např. s otcem jako manželem bez smlouvy trvale společně pracuje v jeho obchodním závodě jeho syn, např. pravidelně prodává v otcově prodejně. A dcera, která je jinak zaměstnána jako učitelka, nemají ani společné bydliště, pro otcovu domácnost pravidelně vaří, pere, žehlí apod., protože otcova manželka je dlouhodobě hospitalizována v psychiatrické léčebně.

Rodinný závod i člen rodiny zúčastněný na provozu rodinného závodu je definován pomocí fikce. Fikce je uměle konstruovaná skutečnost, která nemá oporu v realitě. V zákoně se označuje slovy „považuje se za“ nebo „hledí se na“.[7] Příkladem je případná právní osobnost nascitura. Právní osobnost člověka je spojena s jeho fyzickou existencí, má ji tedy od narození až do smrti. Právní osobnost může mít i počaté dosud nenarozené dítě (nasciturus). Pokud to vyhovuje jeho zájmům, hledí se na ně jako na narozené. Může tak například dědit ještě před svým fyzickým narozením. Nenarodí-li se však živé, právní osobnost mu nikdy nevznikla. Hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.[8] Potom dědicem nikdy nebylo. Proto se dědické řízení přeruší do nasciturova narození. Finguje se, že stát v oblasti soukromého práva je právnickou osobou, i když jí v reálu není.[9] Proč je ale na fikci postaven i rodinný závod? Nasciturus právní osobnost reálně nemá, ale finguje se, že ji za stanovených podmínek má. Stát není právnickou osobou, ale finguje se, že jí v soukromém právu je. Takže v případě fikce rodinného závodu, tento ve skutečnosti být rodinným nemusí. Možná proto, že v § 700 odst. 1 NOZ jsou uvedeny i osoby, které nejsou členy rodiny některého z manželů, jsou s manželi spřízněni jinak. Nebo naopak, že tam nejsou uvedeny všichni členové rodiny, zejména předci a potomci od čtvrtého stupně příbuzenství. Jinak proč by byl rodinný závod definován pomocí fikce a ne slovy: „rodinný je obchodní závod, ve kterém společně pracují manželé...“, tak jak je definována veřejně prospěšná společnost. Otázkou je, co se má namysli pod pojmem „rodina“ v kontextu rodinného závodu. Jednoznačná výslovná obecná definice „rodiny“ totiž v NOZ chybí. Přesto důvodová zpráva k NOZ v komentáři k § 690 NOZ uvádí, že výraz „rodina“ je v celku jednoznačně definovatelný a v jiných částech NOZ, může mít význam podle souvislosti více či méně posunutý.[10]

§ 700 odst. 2 NOZ stanoví, kdy se ustanovení o právech a povinnostech členů rodiny zúčastněných na provozu rodinného závodu se nepoužijí, a to v případech, kdy jsou tyto práva a povinnosti upraveny jinde, např. pracovní smlouvou a zákoníkem práce, takže když otec jako manžel na základě pracovní smlouvy zaměstná syna, jeho obchodní závod je současně závodem rodinným, splňuje totiž také definici rodinného závodu v § 700 odst. 1 NOZ, ale nebudou se jejich práva a povinnosti řídit následujícími ustanoveními o rodinném závodě, protože jejich práva a povinnosti upravuje již uzavřená pracovní smlouva a zákoník práce, ustanovení rodinného závodu o právech a povinnostech se použije pouze v případě, že v rodinném závodě vztah není upraven žádnou smlouvou, jako je například ta pracovní (princip subsidiarity). NOZ tedy v rámci rodinného závodu umožňuje pracovat určitým rodinným příslušníkům bez jakékoliv smlouvy, včetně pracovní smlouvy, aniž se bude jednat o nelegální práci, nehrozí pokuta ze strany inspekce práce.[11] Jinak by ustanovení o rodinném závodě ztrácela smysl. Nelegální prací je mimo jiné výkon závislé práce člověkem mimo pracovněprávní vztah,[12] čímž je např. pracovní poměr.[13] Závislou prací je práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně.[14] Ale podle Nejvyššího správního soudu nelze „tvrdit, že závislou prací je vlastně jakákoliv činnost, kterou jeden člověk vykonává pro druhého podle jeho požadavků“, a v případě rodinného závodu „se dokonce počítá jak se soustavnou prací členů rodiny, tak i s jejich odměňováním ve formě podílu na zisku, to vše mimo režim zákoníku práce.“[15]

Ustanovení o právech a povinnostech členů rodiny zúčastněných na provozu rodinného závodu se nepoužijí také v případech, kdy jsou tyto práva a povinnosti upraveny společenskou smlouvou včetně zakladatelského právního jednání o založení obchodní společnosti nebo družstva. To znamená, že jsou společníky obchodní společnosti nebo členy družstva. Ale znakem rodinného závodu je také to,

že obchodní závod je ve vlastnictví některé z osob uvedených ve větě první § 700 odst. 1 NOZ, tedy fyzických osob. Vlastníkem nemusí být manželé nebo manžel. Otec jako manžel pracuje bez smlouvy v obchodním závodě společně se synem, který je jeho vlastníkem. Je-li ovšem vlastníkem obchodního závodu obchodní společnost, není potom obchodní závod ve vlastnictví některé z osob uvedených ve větě první § 700 odst. 1 NOZ, chybí jeden ze znaků rodinného závodu, nejedná se o rodinný závod. Potom pokud syn bez smlouvy společně pracuje s otcem jako manželem v obchodním závodě vlastněném obchodní společností, jejíž jediným společníkem je otec, tak tento obchodní závod není závodem rodinným, syn pak není chráněn příslušnými ustaveními rodinného závodu. O rodinný závod by se ale jednalo, pokud by vlastníkem obchodního závodu byl syn, který ho propachtoval obchodní společnosti, jejíž jediným společníkem je jeho ženatý otec, a oba společně v tomto obchodním závodě pracují. Dalším znakem rodinného závodu také je, že v obchodním závodě „společně pracují“ manželé nebo alespoň s jedním z nich osoby uvedené ve větě první § 700 odst. 1 NOZ.

Podmínkou, aby se obchodní závod považoval za rodinný, je také existující manželství. Protože rodinný závod je upraven ve druhé části NOZ, registrované partnerství nemůže nahradit existenci manželství, jako znak rodinného závodu.[16] Pokud v obchodním závodě spolu pracují syn s otcem, aniž je alespoň jeden z nich právě ženatý, jsou tedy rozvedení, vdovci nebo svobodní, tak tento obchodní závod podle stávající právní úpravy nelze považovat za rodinný. Vztah osob, které spolu pracují v obchodním závodě, by měl být podmíněn pouze určitým stupněm rodinného vztahu, nikoliv existencí manželství. Potom děti neseznaných rodičů nejsou vůči případnému „vykořisťování“ chráněni pravidly rodinného závodu. No ale možná záměrem současné právní úpravy rodinného závodu bylo tímto podpořit institut manželství, motivovat prostřednictvím daňové optimalizace podnikatele, který má se svojí družkou již několik dětí, uzavřít manželství. Rodinný závod jako nástroj rodinné politiky státu. Definice rodinného závodu v NOZ je tak v rozporu mimo jiné s čl. 32 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále také LZPS). Podle tohoto ustanovení děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva. Čl. 32 odst. 3 LZPS je formálně uveden v čl. 41 LZPS. Tento článek vypočítává některá ustanovení LZPS, v nichž uvedených práv se lze domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí. Zařazení čl. 32 odst. 3 LZPS do čl. 41 LZPS se ovšem jeví jako legislativní chyba.[17] Není dost dobře možné, aby rovnost v právech manželských a nemanželských dětí existovala pouze v případech, které výslovně stanoví zákon, ale jinak by měly nerovná práva, tedy že by princip rovnosti manželských a nemanželských dětí nebyl bez prováděcího zákona přímo vymahatelný. Není možné přiznat status nepominutelného dědice, nárok na sirotčí důchod apod. pouze manželských dětem a nemanželským ne. Čl. 32 odst. 3 LZPS je pouze konkretizací obecně formulovaného principu rovnosti zakotveného již v čl. 1 a 3 odst. 1 LZPS.

Příbuzenství je vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením.[18] Pokrevní matkou dítěte je vždy žena, která dítě porodila, i když vajíčko pocházelo od jiné ženy. V rámci první domněnky otcovství se má za to, že pokrevním otcem dítěte, zjednodušeně řečeno, je manžel jeho matky, i když otcem fakticky být nemusí. Existují dvě linie (řady) příbuzenství. Osoby jsou příbuzné v linii přímé, pochází-li jedna od druhé.[19] Jedná se o vztah mezi předky a potomky, např. otec a dcera, babička a vnuk. Osoby jsou příbuzné ve vedlejší (pobočné) linii, mají-li společného předka, ale přitom nepocházejí jedna od druhé,[20] např. sourozenci, bratřenci a sestřenice, strýc a synovec (za podmínky pokrevního pouta, tedy pokud strýc je bratrem synovcova otce či matky). Stupeň příbuzenství mezi dvěma osobami se určuje podle počtu zrození, jimiž v linii přímé pochází jedna od druhé a ve vedlejší linii obě od svého nejbližšího společného předka.[21] Stupeň příbuzenství v linii přímé: otec a dcera (první stupeň přímé linie), babička a vnuk (druhý stupeň přímé linie), praděda a pravnuk (třetí stupeň přímé linie) atd. Stupeň příbuzenství v linii vedlejší: sourozenci (druhý stupeň vedlejší linie), strýc a synovec (třetí stupeň vedlejší), bratřenci a sestřenice (čtvrtý stupeň vedlejší linie) atd. Ale pozor, v případě např. strýce a synovce musí být strýc bratrem synovcova otce nebo matky, aby splňoval podmínku pokrevního pouta nebo osvojení, měli společného předka. Manžel sestry mé matky totiž dle NOZ není mým příbuzným. Právní definice příbuzenského vztahu má

význam např. při dědění, při uzavírání manželství, v rodinném závodě, při osvobození od daně. Od daně jsou, kromě příjmů uvedených v § 4 zákona č. [586/1992](#) Sb., o daních z příjmů (dále také ZDP), osvobozeny bezúplatné příjmy od příbuzného v linii přímé a v linii vedlejší, pokud jde o sourozence, strýce, tetu, synovce nebo neteř, manžela, manžela dítěte, dítěte manžela, rodiče manžela nebo manžela rodičů.[22] Od 1. 1. 2014 byla dědická daň zrušena. Bezúplatný příjem z nabytí dědictví nebo odkazu je od daně z příjmů fyzických osob osvobozen.[23]

Švagrovství[24] je vztah podobný příbuzenství. Vzniká uzavřením manželství. Je to vztah mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela. V jaké linii a v jakém stupni je někdo příbuzný s jedním manželem, v takové linii a v takovém stupni je sešvagřen s druhým manželem. Stupeň sešvagření: otec manželky, manželčiny děti (první stupeň), babička manželky, bratr manželky (druhý stupeň), bratr manželčiny matky, prababička manželky (třetí stupeň), sestřenice manželky (čtvrtý stupeň). Ovšem manželka bratra mé manželky není mou švagrovou, protože mými švagry jsou pouze pokrevní příbuzní mé manželky, tedy manželčin bratr, jeho manžela však pokrevní příbuznou mé manželky již není. Zanikne-li manželství smrtí jednoho z manželů, prohlášením za mrtvého, švagrovství tím nezaniká. Zanikne-li manželství z jiných důvodů, tj. rozvodem manželství, prohlášením manželství za neplatné, změnou pohlaví, zaniká i švagrovství. Právní definice švagrovství má význam při definici osoby blízké, v rodinném závodě.

Mgr. Karel Severa

e-mail: karel.severa@post.cz

[1] § 501 NOZ.

[2] § 502 NOZ.

[3] § 495 NOZ.

[4] § 771 NOZ.

[5] § 773 NOZ.

[6] § 774 NOZ.

[7] Konsolidovaná důvodová zpráva k zákonu č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, s. 24.

[8] § 23 a 25 NOZ.

[9] § 21 NOZ.

[10] Konsolidovaná důvodová zpráva k zákonu č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, s. 24.

[11] Výpomoc rodinných příslušníků [online]. Praha: Státní úřad inspekce práce. [cit. 2015-11-2].

Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[12] § 5 písm. e) bod 1. zákona č. [435/2004](#) Sb., o zaměstnanosti.

[13] § 3 zákona č. 262/2006, zákoník práce.

[14] § 2 odst. 1 zákona č. 262/2006, zákoník práce.

[15] rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 2. 2014, sp. zn. 6 Ads 46/2013.

[16] § 3020 NOZ.

[17] Wagnerová Eliška, Vojtěch Šimíček, Tomáš Langášek, Ivo Pospíšil, aj. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 832. ISBN 978-80-7357-219-0.

[18] § 771 NOZ.

[19] § 772 odst. 1 NOZ.

[20] § 772 odst. 2 NOZ.

[21] § 773 NOZ.

[22] § 10 odst. 3 písm. c) bod 1. zákona č. [586/1992](#) Sb., o daních z příjmů.

[23] § 4a písm. a) zákona č. [586/1992](#) Sb., o daních z příjmů.

Další články:

- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny - překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamena bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)